

Uit die opsomming van wat er in Dr. STEPHAN's boekje alzoo te lezen is, blijkt vrij duidelijk, dat de Schrijver wel niet met het eenig doel om over de behandeling met mestkuren te spreken, de pen heeft opgenomen. Zonder twijfel heeft hij bovenal eens willen zeggen, wat hem sedert lang al op het hart lag. Het komt ons voor, dat hij goed gedaan heeft aan den drang zijns harten eens toe te geven. Want al zouden wij niet gaarne alles onderschrijven, wat Dr. STEPHAN beweert, ieder, die het boekje leest, zal dat met genoegen doen, niet alleen daar het onderhoudend geschreven is, maar ook omdat er veel, der overdenking en behartiging waard, in te vinden is. Het best voldeed ons het slot over de prophylaxis tegen zenuwlijden. Wij hopen dat talrijke medici vooral dat slot mogen lezen en ter harte nemen. Dan zal dit boekje der lijdende menschheid zeker ten goede komen.

Dr. W. NOLEN.

L. SCHROETTER, *Vorlesungen über die Krankheiten der Luft-röhre.* Wien und Leipzig 1896.

Dit werk sluit zich aan bij SCHROETTER's *Krankheiten des Kehlkopfes*. Het is in denzelfden levendigen trant geschreven en draagt evenals het andere, op iedere bladzijde den duidelijken stempel van de persoonlijkheid des Schrijvers, wat in casu aan het werk een zeer eigenaardige bekoring verleent. Dit werk van bijna 200 bladzijden, met een groot aantal voortreffelijke afbeeldingen voorzien, en gebaseerd zoowel op klinische als op pathologisch-anatomische ervaring, is ongetwijfeld de meest volledige monographie, die over de pathologie van de luchtpijp bestaat. Voor chirurgen en internisten beiden zij dit korte woord een opwekking tot kennismaking. H. BURGER.

INGEZONDEN.

Aan de Heeren Dr. F. DELHEZ en G. C. VAN WALSEM.

Waarde Collegae!

Als later ooit iemand behoefte mocht voelen mij in een necrologie te vereeuwigen, zal hij van mij niet mogen getuigen, dat niets mij zoo tegenstond als polemieek. Ik deel den afschuw daarvoor van LIEBER-KÜHN en COHNHEIM enz. in geen deele. In mijn oogen is een polemieek — wel te verstaan met mannen zooals gij, die nooit uit den goeden toon zult vallen — een leerzame en nuttige en zeer aangename zaak. Ze geeft den strijders aanleiding om nog eens hun argumenten te herzien en leert hen hun zwakhe-

den kennen, en personen die buiten de quaestie staan kan ze daarop een beter blik geven dan ellenlange vertoogen en dikke boeken dit vermogen te doen. Men ziet de zaak dadelijk van beide kanten en buitendien — polemieken worden gelezen en boeken niet.

Indien gij en anderen na deze strijdlustige inleiding een breedvoerig verweerschrift verwacht, rekent gij echter buiten onzen Redacteur-Gérant, die hier te bevelen heeft en van wien ik een wenk ontving, dat mijn antwoord niet te lang mocht worden. Daarnaar heb ik mij te richten natuurlijk, zoodat ik kort moet zijn. Voor de eenvoudigheid schrijf ik maar aan U beiden tegelijk. Ieder weet toch wel wat aan zijn adres moet zijn.

Met het oordeel van BUNGE over de proeven van FREY ben ik al eens bedreigd in het *Handelsblad*, maar toen is het bij een particulieren briefgebleven. Nu het werkelijk tegen mij wordt aangevoerd, ben ik er dus wat op voorbereid, maar helder is mij het bezwaar nog niet. Men vindt den invloed van alcohol onbegrijpelijk omdat suiker dezelfde werking heeft. Wat doet er dat toe? LANGEMBYER vond trouwens dat suiker geen invloed had, maar al had die ongelijk, mag het effect van een stof genegeerd worden, omdat het ook door een andere stof verkregen wordt? En wat doet ook de vraag welke waarde die samentrekkingen hebben tot de zaak af? De vraag is of ze er zijn en, vóór alles, of de proeven van FREY juist en bewijzend zijn. Wie ze bestrijden wil moet aantoonen, dat ze onnauwkeurig zijn of slecht geïnterpreteerd, en ik acht het volstrekt niet onmogelijk dat dit zal kunnen geschieden. Gij weet dat ik niet de nuttigheid van het alcoholgebruik bepleiten wil, de zaak is voor mij alleen nog niet uitgemaakt. De ervaringen van de sportvrienden schijnen mij zeer belangrijk, maar een wetenschappelijk bewijs kan ik daarin nog niet zien, en ik zou wel gaarne hebben, dat door U dit verband ook aan de gewoonte van mijn koorddanseres en paardrijdster eenig gewicht werd toegekend. Zij moet durven, zeker, maar wat zij vergeet van haar spieren is toch buitengewoon, en zij doet dit niet alleen heden, maar morgen ook en alle dagen, soms jaren lang. Een wielrijder of roeier beweert, dat hij onmiddellijk den slechten invloed van alcohol op zijn spierkracht waarneemt — hoe zou zij dan haar werk kunnen doen? Ik hecht inderdaad nog al aan dergelijke ervaringen, omdat ik geloof, dat zulke menschen, die, van ouder tot ouder, meer van hun spieren en zenuwen eischen dan iemand anders, door overlevering en als het ware instinctmatig juist datgene doen en laten wat goed voor hen is. Toen ik haar daarom onder het oog bracht, dat zij dwaalde door aan den versterkenden invloed van den alcohol te gelooven en ik niet het minste succes had, ben ik werkelijk gaan twijfelen of zij niet beter zou weten dan ik wat goed voor haar was.

Want ik heb haar trachten te overtuigen en ik stel er prijs op U te verklaren, dat ik er naar de mate van mijn krachten toe meewerk om bij mijn patiënten en waar het pas heeft juister denkbeelden over het nut van den alcohol te verbreiden. In dit opzicht sta ik geheel aan uwe zijde en die aanbeveling van het Stout kunt gij niet verkeerder vinden dan ik. Door uwe beweging hebt gij in deze richting zeker veel goeds gedaan. Maar van de ontkenning der versterkende en voedende eigenschappen van den alcohol

te komen tot de verkondiging der schadelijkheid als genotmiddel in matige dosis, acht ik voorloopig nòch noodig, nòch door de wetenschap geboden.

Het komt mij voor, dat gij te veel de verschillende ervaringen wilt dwingen tot een bevestiging van uwe meeningen. Zóó met die statistieken van de levensverzekering. Een eenvoudige overweging leert ons, dat wij nooit met zekerheid de misbruikers kunnen uitsluiten, en alle berekeningen en bedenkingen kunnen dus niet het feit te niet doen, dat hier geen geheelonthouders en matigen tegenover elkaar staan. Zoolang gij geen middel aan de hand kunt doen om alcoholisten even zeker te weren als lijders aan albuminurie, moogt gij die statistieken voor uw doel niet gebruiken. Zóó ook met uwe verwijzing naar de loodintoxicatie. STRÜMPELL spreekt van chronisch-alcoholisme, van personen wier cellen en weefsels reeds ziekelijk ontaard zijn. Door een langzame intoxicatie natuurlijk, maar dan toch door giften, die een blijvende verandering in de cel konden teweeg brengen. Weet gij zeker, dat de integriteit der cel na een kleine gift niet volkomen hersteld wordt? En als gij dat niet weet, moogt gij dan die kleine gift vergelijken met de minimale dosis lood, die slechts wacht op meerderen toevoer om schadelijk te worden en blijft als ze er eenmaal is? Zoudt gij inderdaad meenen, dat mannen, zooals gij er toch honderd kent, die gij en ieder matig zult noemen, kans loopen plotseling om alcoholisch delirium of zelfs maar een alcoholische neuritis te krijgen? Misschien deed ik niet juist hier van een lapsus te spreken, maar goed en correct schijnt mij uwe vergelijking nog niet, al was ze wel overwogen. Maar weest, als ik U van overijling niet meer verdenk, zoo goed ook van uw kant te erkennen, dat mij dat verwijt niet behoeft te treffen als ik matige drinkers en gelegenhedrinkers op dezelfde wijze identificeer als de Schrijver van het boekje waarover onze strijd loopt.

Het maakt eenigszins den indruk alsof gij meent, dat ik het den geheelonthouders kwalijk neem, dat zij er niet gezonder uitzien dan de matig drinkenden. Ik heb evenwel niet anders gedaan dan mijn ervaring in dit opzicht constateeren tegenover de bewering dat onthouders zooveel krachtiger en gezonder waren. En wat gij verder zegt: bedenk dat op elk nieuw denkbeeld allereerst meer een laag staat, voor een deel bestaande uit neuropathen, vooral bij de sterk op den voorgrond tredenden — dat zal ik zeker niet vergeten — want, ik had het niet durven zeggen, maar gij spreekt hiermede uit wat ik altijd gedacht heb en wat, naar mijn oordeel, zeer veel verklaart. Ik mis in uw strijd nuchterheid, kalmte, eenvoud; ik vind er overdrijving en overhaasting in. Uw voorgangers handelen niet als kalme voorzichtige menschen, die geen woord spreken, dat zij niet verantwoord kunnen en die rustig voortgaan in hun onderzoek, met geen ander doel dan te leeren wat de waarheid is. Zij zien de waarheid reeds van verre en willen haar grijpen, over alles heen, en aan ieder verkondigen dat hij zich haasten moet, en zij worden vertoornd en zijn teleurgesteld als er zijn, die niet met hen gaan, en die hun zeggen, dat zij hun waarheid nog niet kunnen zien. Dat is uw kracht, maar dat is uw zwakheid tevens. Uw kracht — omdat gij een ieder dwingt de quaestie onder de oogen te zien, en niet toelaat, dat er lauwen zijn en onverschilligen; uw zwakheid — omdat gij velen van U vervreemdt en afstoot.

Gij hadt in dit *Tijdschrift* een andere beoordeeling verwacht. Dat is een klacht, die de Heer STRAUB, die mij dien arbeid toevertrouwde en mijn stuk aanvaardde, zich meer heeft aan te trekken dan ik, maar ik wil ter verdediging van mijzelfen toch nog iets zeggen, want ik kan niet inzien, dat gij recht hebt mij lichtvaardigheid of onwelwillendheid ten laste te leggen. Ik weet ook, dat niet ieder van mijn tegenstanders zich over mijn toon beklaagt. Op den stijl van het boekje heb ik geen aanmerking gemaakt en ik zou het ook niet kunnen. Ik heb alleen gezegd, dat ik „den drinkdwang bevestigen” leelijk Hollandsch vind. Dergelijke uitdrukkingen hinderen mij nu eenmaal. Voor een paar dagen kreeg ik een prospectus tehuis van een nieuw handboek van interne pathologie, dat de Schrijver door den uitgever laat aanbevelen met de opmerking, dat wij al te zeer onder Duitschen invloed staan en dat hij zich daarom „bemoeien” zal ook de werken van de Hollanders tot hun recht te doen komen. Zulke gekke dingen kan men vermijden en de Schrijver van „drinkgewoonten” kan dat zeker. Maar verder, waarom meent gij toch — als ik het zeggen mag — zoo het monopolie van gevoeligheid te mogen hebben? Waarom ergert gij U aan één anekdote van mij, terwijl het bewuste boekje er van wemelt? Gelukkig, mijns inzien, want het is een der redenen waarom het zich zoo goed lezen laat. Als al die verhaaltjes volgens uwen wensch „onuitgegeven” bleven, zou geen boek meer te genieten zijn. Maar waarom mag ik daar niet boos om worden? Kunt gij niet begrijpen, dat er menschen zijn, die minder aangenaam getroffen werden door uw opmerking over het gedrag van de „élite” op het Berlijnsche Congres? Naar wat ik er van hoorde was niet precies de élite de hoofdschuldige, en waren er voor die geheele zaak wel verontschuldigen te vinden. Eerlijk gezegd heb ik me daar wat boos over gemaakt. Niet over uwe woorden, maar vroeger al, toen ik las wat FOREL daarvan zegt. Hij vertelt die zaak als een „sogenante lustige Geschichte”, op een studentengezelschap te Upsala „op gevaar af, dat zijn geërde collega’s hem voor een Judas Ischa-„rioth zullen uitmaken!” Later, na zijn verhalen en cijfers, houdt hij er „uit „collegialiteit” maar mede op. Hij had er uit collegialiteit nooit mee moeten beginnen. Als hij het noodig vond voor zijn betoog had hij het ernstig kunnen behandelen, maar een professor gaat zoo iets niet als een aardig grapje aan studenten vertellen.

Zooals ik reeds zeide, gij — namelijk misschien niet precies gij, maar de geheel-onthouders — meent dat gij de waarheid reeds gevonden hebt. Ik acht uwe bewijzen niet afdoende en twijfel nog. Ik meen dat nooit, en vooral niet in een zaak zoo hoog als de uwe, als waarheid mag verkondigd worden, wat nog niet strikt bewezen is. Uwe zaak mag niet anders dan door volmaakt eerlijke middelen worden gediend. En dit meen ik ook, dat het „Sluit Schiedam”, in den zin van verbanning van allen alcohol, een noodlottige leuze is. Wat gij een zegen zoudt noemen, zou ik een onheil achten. Want ons volk zou zijn drank toch wel weten te krijgen — mijn anecdote is een zeer menschkundige anecdote — maar dan, ik herhaal het, ten koste van wat ik het hoogste acht: zijn eerlijkheid en goede trouw. Streeft er naar, dat Schiedam verloopt — mijnentwege, al vrees ik inderdaad, dat een maatschappij zonder alcohol uit het oogpunt van vroolijkheid en kunst en

al wat voor velen het leven genietbaar maakt, bitter zou tegenvallen. Maar bewaart ons voor een verbanning van den drank, vóór het volk er rijp voor is!

Ik schrijf dit alles niet op losse gronden en om U pluimen van de muts te nemen, maar omdat het mijn vaste overtuiging is, dat in uwe overdrijving, in uw te ver gaan, uwe principiëele fout schuilt, en omdat ik meen, dat op deze overwegingen ons medisch handelen moet steunen. Op te treden tegen het misbruik, den menschen te leeren, dat zij verkeerd doen het gebruik noodzakelijk te noemen, dat is onze plicht. Dat een matig gebruik schadelijk is en dat het goed zou zijn allen alcohol te verbannen, weiger ik te verkondigen, omdat ik dat niet verantwoord kan. Wanneer gij desgelijks deelt en dan voor U zelve allen alcohol had afgezworen, om tegen ieder te kunnen zeggen: ziet, ik weet wel, dat ik niet kan bewijzen dat een matig gebruik U schaden zal, maar gij gaat veiliger als gij alle gebruik laat varen en wij zelve zijn U ten voorbeeld, dat gij dat kunt zonder schade voor uw gezondheid en uw kracht en uw levenslust, wanneer gij dat zoudt willen doen, zou ik slechts waardeering kunnen hebben voor uw streven en grooten eerbied, waar ik nu ook van andere gevoelens getuigen moest.

Mijn schrijven is per slot toch ook niet kort geworden. Als de Redactie er geen bezwaar tegen heeft, zult gij het, hoop ik, excuseeren. Aanvaardt mijn collegiale groeten en geloof mij gaarne

t. v.

PIJNAPPEL.

Aan Dr. W. J. KOPPIUS.

Geachte Collega!

Gaarne wensch ik U opmerkzaam te maken, dat het door U geconstateerde feit van de geringe hoeveelheid vruchtwater, na toepassing van de PROCHOWNICK'sche diëetkuur, niet iets nieuws is.

PROCHOWNICK toch heeft hierop reeds in zijn 1ste publicatie gewezen en ook ik kon dat bij verscheidene gevallen waarnemen zooals ik in mijn dissertatie vermeldde, en het ontbreken van ook zelfs een enkele stria graviditatis bij een I-para gedeeltelijk daaraan toeschreef.

Nijmegen,
3 Nov. 1896.

Uw Dw.
J. HASPELS.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

NEW-YORK. — Vaccinatie. De gezondheidsraad van New-York heeft, volgens *la Semaine Méd.* van 28 Oct., na een lange reeks proefnemingen, bevonden, dat men de plaatselijke verschijnselen der vaccine kan matigen door stof te nemen van kalveren, die van uit de koepokken van een kind